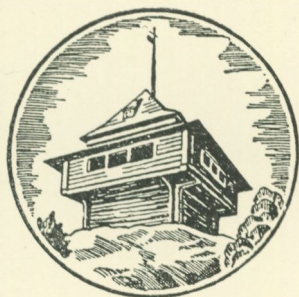

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1937**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1937

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

*Årsbokens omslagssidor med motiv från Älvrosgården
och Högloftet på Skansen äro utförda efter
fotografier av Olof Ekberg.*

Tryckt i gravyrtryck hos

Victor Pettersons Bokindustriaktiebolag, Stockholm 1937

DJURLIV PÅ SKANSEN UTANFÖR MUR OCH BUR

av Alarik Behm

Då jag hösten 1892 första gången gjorde ett besök på Skansen, var arbetet på att röja bort ris och bråte fortfarande i full gång. De nya vägarna, som snabbt bredde ut sitt nät över området, gingo genom snår och skog, där byggnader uppfördes, burar och djurhagar anlades, allt förändrande de livsvillkor, under vilka särskilt fågelvärlden förut levat häruppe. Av densamma syntes för övrigt ej mycket denna årstid. Några skator skrattade uppe i tallarna, en liten flock talgoxar genomsökte de täta snåren. De allestädes närvarande gråsparvarna hade ännu ej upptäckt denna jungfruliga vildmark. Ären gingo. De planterade buskagen vuxo sig täta, fågelholkar började i slutet av 90-talet sättas upp här och var, en del skyddsåtgärder vidtogos för särskilt fågelvärdens bevarande, vilda rävar och kringstrykande katter skötos eller fångades, skottpengar utdelades för kråkor och skator och så småningom började det djurliv stabiliseras, som ännu i stort sett är rådande på Skansen.

I "Sveriges Natur", Svenska naturskyddsföreningens årsskrift, för 1916 har jag lämnat en kort redogörelse för fågellivet där uppe. Jag framhöll några omständigheter, lika aktuella då som nu, när frågan om fågelskydd i och omkring städer står på dagordningen, man kan säga överallt i landet. Man får hava i minnet, att Skansen omfattar blott omkring trettio hektar, att detta område i rikt mått är genomskuret av vägar, upptaget av planer och byggnader, samt att besökssiffran 1936 uppgick till 1,560,519, av vilket antal helt naturligt största delen kommer på de månader, under vilka fåglarna ha sin häckningstid. Läger man härtill,

att under dessa veckor kanonerna ofta dundra från salutbatteriet, militär- och annan musik utföres till timmen före midnatt, teaterföreställningar givas med åtskilliga tystnaden och friden störande moment, elektriska strålkastare slunga ut sitt skarpa ljus genom lövverket o. s. v., så kan man ju ej påstå, att Skansen representerar en av de lugna och fridfulla platser, som våra små sångfåglar uppsöka för att genomleva sin korta kärlekssaga.

Under de snart fyrtio år jag haft tillfälle att följa fågellivet häruppe, har det emellertid varit mig en glädje att kunna konstatera dess stadiga tillväxt. Nedan upptagas de arter vilkas förekomst såsom häckfåglar på Skansen jag mest varje år kunnat konstatera. Övriga på Skansen iakttagna arter utmärkas med en stjärna framför namnet.

Fem eller sex par s t a r a r häcka i ihåliga träd eller i holkar. I den stora nordamerikanska poppeln framför Gula huset häcka nästan varje vår fyra par samtidigt. Den 24—26 oktober återkomma de gamla för att inspektera sina bon. Stararna ses ofta söka sin föda hos vildsvinen samt i ren- och kronhjortshagarna, ofta i sällskap med kajor. Stora svärmar ungstarar stryka under somrarna omkring i parken.

*K o r s n ä b b a r stryka vintertiden genom Skansen i de höga tallarna från Seglora kyrka till Ravlundagården. Om det varit den större eller mindre arten, har ej kunnat utrönas.

Under kalla, rönnbärsrika vintrar komma stora svärmar *t a l l b i t a r till Stockholmstrakten och uppehålla sig längre eller kortare tid i Skansens talrika rönnar. På 90-talet förekommo flera dylika perioder och Artur Hazelius bestämde då, att en fågelfångare, Skölds Anders, uteslutande skulle ägna sig åt detta yrke för att befolka den stora småfågelburen bakom Morastugan. Försedd med ett långt spö med en snara av hästtagel i spetsen fångade denne talrika tallbitar men även sidensvansar och domherrar.

Under de senare åren har ett par d o m h e r r a r häckat i någon tät buske i Skansens nordöstra delar. Under denna tid leva fåglarna ett tyst och undangömt liv.

Stora svärmar av *g r å s i s k a n, denna vackra, näpna fågel, stryka om vårarna och höstarna från träd till träd, från buske till buske.

Bild 1. En starunge.
Foto Carl Fries.

Två till tre par grönsiskor bygga årligen sina bon i syrénbuskar och häckar, ett par 1934 och 1935 bland murgrönsrevorna på den stora poppeln framför Gula huset.

Små flockar på fyra till sex *steglitsor slå ibland ner på buskage vintertiden, troligen på väg till de täta snåren av kardborre och tistlar ute på Ladugårdsgärde, där de vistas hela vintern.

Två till tre par grönfinkar häcka i syrénbuskar. Ungarna äro utflugna i början av juni. Grönfinken stannar ofta kvar hela vintern och besöker då gärna de utanför fönstren uppsatta foderhusen.

Ett tjugotal par bofinkar häcka årligen över hela Skansen.

På 90-talet en sällsynt gäst häruppe, har pilfinken under årens lopp förökat sig på ett sätt som gjort att skottpengar måste sättas på den liksom på gråsparven. Den tränger sig in i varje

Bild 2. Nötväcka lämnar
bohållet. Ur Carl Fries,
I svenska marker.

fågelholk med tillräckligt stort ingångshål, kastar ut däri befintliga ägg eller ungar och slår sig själv ner i densamma för att häcka.

Såsom härovan nämndes, funnos inga gråsparvar på Skansen under 90-talet. Men med uppsättande av fågelholkar och uppförande av byggnader med tegelpannor gjorde även denna snyltgäst sitt intåg häruppe. Gråsparven är på Skansen belagd med skottpengar.

Ett tiotal par gulsparvar häcka årligen under smågranar och buskage.

*Lappsparv och *snösparv uppenbara sig vintertiden i sällsynta fall och i enstaka exemplar.

Tio till femton par sädesärlor häcka under takpannor, i husknutar, vedtravar e. dyl. Anmärkningsvärt är att Skansens

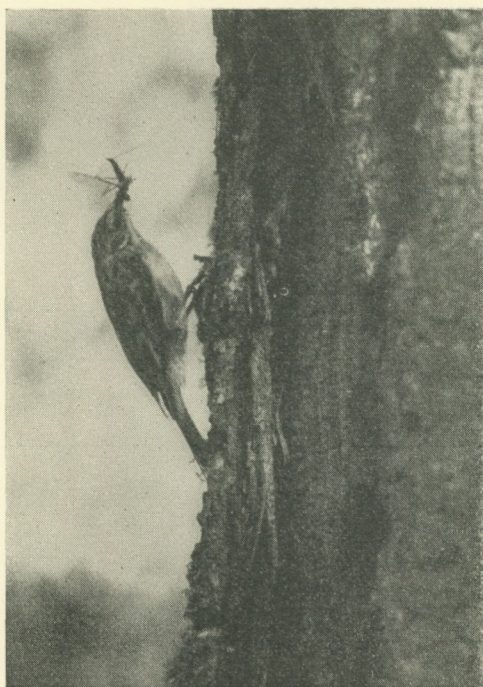

Bild 3. Trädkrypare på furagering. Ur Carl Fries, I svenska marker.

sädesärlor på våren komma minst en vecka senare än de exempelvis vid Frescati bosatta.

Trädkrypare: ett eller två par. Nötväcka: ett eller understundom två par. Talgoxe: ett 30-tal par eller flera. Blåmes: fem eller sex par. *Svartmes: små flockar under vintern. Tofsmes: ett par. Kärrmes: ett 20-tal par. *Stjärtmes: små flockar under vintern. Kungsfågel: ett par häckande. Boet dock ej alla år observerat. *Sidsvans: vissa vintrar mycken allmän. Se ovan om tallbiten! Svart och vit flugsnappare: tio till tolv par. Grå flugsnappare: ett tiotal par. Lövsångare: fem par eller flera. Grönsångare: ett eller två par. Svarthuvad sångare: åtminstone två par. Trädgårdssångare: fyra till fem par. Snöskata: häckar kolonivis vissa år 20—

Bild 4. Lövsnångare smyger till boet. Ur Carl Fries, I skogen.

30 par. **K o l t r a s t**: ett tiotal par. Ett bo med flygfärdiga ungar observerades i piprankesnåret å Röda längans östra gavelvägg den 25 augusti 1936.

I början av juni 1918 observerade jag fem stycken unga **s t e n s k v ä t t o r** på vägen utanför ridhuset å Djurgården, sysselsatta med att tillsammans med gråsparvar söka föda i hästspilling. Närmare undersökning visade att de gamla höllo till i den lodräta mur, som då utgjorde Skansens gräns mot väster. Sedan iakttaga mest varje år.

R ö d s t j ä r t: 15 till 20 par. **R ö d h a k e**: fyra till fem par.

G ä r d s m y g e n ses ofta husera i rishögar e. dyl. även sommartiden. Något bo har dock ej anträffats.

G r ö n g ö l i n g: ett par. Familjen ses ofta genomsöka bergpartierna i norr och öster. **L i t e n h a c k s p e t t**: ett par. **T r e t å i g h a c k s p e t t**: ett par.

D e s p i l l k r å k o r som häcka bortåt Valdemarsudde göra ofta påhälsning på Skansen.

S t ö r r e h a c k s p e t t: ett par. **G ö k t y t a**: ett par, dock ej alla år. **T o r n s v a l a**: åtminstone ett par under takpannor på tvättstugan. **K a t t u g g l a**: åtminstone två par.

Bild 5. Ung hermelin i ingången till lyan. Foto Carl Fries.

* Sparvhöken sträcker dagligen året om över Skansens område och tager härunder koltrastar, gråsparvar, gulsparvar och andra småfåglar. * Duvhöken sträckte under 90-talet liksom sparvhöken. På orrbulvaner, uppsatta på burarnas tak, fångades några stycken varje vinter.

* Rapphöns utifrån Djurgården komma då och då in på Skansen, ditlockade av våra fåglars lock. Åtskilliga ha fångats blott genom att öppna burens dörr.

* Ringfasan: samma förhållande som med föregående.

Vilda änder slå då och då ned i Skansens fågeldammar, så exempelvis *bläsänder och *krickänder, av vilka sistnämnda somliga stanna kvar, andra flyga bort efter längre eller kortare uppehåll.

Vilda gräsänder häcka numera inom Skansens område i flera tiotal par. De reda sina bon ute i parken, i stugornas halm-tak, på stenvalvens krön eller högt uppe bland trädens grenar.

Hos vattendäggdjuren och vattenfåglarna slå sig måsar ofta, ja regelbundet, ner för att snappa åt sig någon bit av födan. Följande arter ha iakttagits: *havstrut, *gråtrut, *sillmåsar och *fiskmåsar.

Av däggdjur ha följande arter iakttagits.

Vanlig näbbmus: hittas då och då på Skansens vägar eller också höres hennes pipande, då hon rör sig i bladverket och mossan på marken. Dvärgnäbbmus, liksom föregående.

Åtskilliga exemplar av igelkotten tillvaratagas varje sommar för utplantering i skärgården, där den anses som en god hjälpare mot ormar.

Dvärgfladdermus ses allmänt flyga över dammarna och bland de höga träden. Storfladdermus är däremot ej så allmän som föregående.

*Räven gör mest varje natt besök på Skansen såsom man vintertiden vid spårnö kan iakttaga.

Somliga år ha *grävlingar lyckats taga sig in på Skansen men så småningom blivit infångade.

Hermelin har iakttagits med ungar, exempelvis vid fri-

Bild 6. En av Skansens många ekorrar. Foto Olof Ekberg.

luftsteatern. Ibland har den gjort skada genom att bita ihjäl ruvande änder och ankor.

* En u t t e r uppenbarade sig en dag i mitten av september 1936 vid Karpdammen och blev efter ett par dars vistelse däromkring infångad i fälla.

Kringstrykande förvildade k a t t e r äro svåra fiender till småfåglarna och hållas därför efter. Jag lät en gång riva upp golvet till ett hus i en hage och där lågo en katt med fem små ungar och en meter därifrån en stor råtta med elva ungar fredligt bredvid varandra.

Medan tidigare endast någon enstaka gång under vintern har-spår iakttagits, har Skansen under de sista åren fått ett verkligt bestånd av vår nordiska h a r e. Nyfödda ungar ha upprepade gånger hittats ute i parken och under barvintrar ser man ofta snö-vita, fullväxta harar skutta omkring. Och de hålla sig ej enbart ute i gränstrakterna; i skymningen ser man dem ofta vid vaktstugan och övriga bebodda byggnader. För att de ej skola skada planterade träd och buskar, ha asp och sälg lagts ut åt dem på skilda platser. Någon s l ä t t h a r e eller s. k. tysk hare har ännu ej synts till.

Å k e r s o r k e n uppträder periodvis på Skansen och gör då skada genom att gnaga av barken på träd och buskar som därav dö. Den fångas i fällor, betade med morötter o. dyl.

S t ö r r e s k o g s m u s. Det är denna art, som i regel fångas i uti boningshusen härstädes utsatta fällor. H u s m u s e n är ej så vanlig som skogsmusen. Särskilt på eftersommaren och hösten är d e n b r u n a r å t t a n mycket allmän på Skansen, beroende på invandring särskilt från restaurangerna nere på södra Djurgården.

E k o r r e n är mycket allmän på Skansen. På grund av det stora intresse allmänheten ägnar detta djur, som tar sig uttryck i ett ständigt matande, gör han här ej så stor skada på sångfåglarnas ägg och ungar som på andra ställen.